

РЕЦЕНЗІЇ. ХРОНІКА. ІНФОРМАЦІЯ.

Нова інтерпретація Франка

[Козлов Р. А. Хронотопіка Франкових драм: теорія, практика, інтерпретація : монографія / Роман Анатолійович Козлов. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2012. – 352 с.]

Сучасне франкознавство є чи не найцікавішою областю теоретико-літературних студій в Україні. Поява цілого ряду нових досліджень, оригінальних і пошукових, засвідчила народження нових інтерпретаційних моделей у трактуванні творчості Івана Франка. Це вдало демонструє й книжка нового у франкознавстві дослідника – Романа Козлова. Шукаючи ключі для оновленого трактування драматургічної спадщини письменника, він вибрав перспективний і вдалий шлях. Адже теорія хронотопу, хоч і активно розробляється лише півстоліття, корінням своїм сягає літературознавства значно більш ранніх часів. Про час і простір у літературному творі говорили і натхненники романтизму, і теоретики класицизму, окремі думки можна знайти навіть в античних поетиках і риториках. У цьому зв'язку наукових тенденцій різних епох і полягає, схоже, найбільша цінність рецензованої монографії.

Відштовхнувшись від «Критики чистого розуму» І. Канта, Р. Козлов показав, як думки німецького філософа про сприйняття людиною часу і простору пізніше були оброблені літературознавцями. Дуже вдалим видається пошук спільних і відмінних моментів між концепціями І. Канта, М. Бахтіна та І. Франка. Це, можливо, дещо ускладнює сприйняття викладених думок, проте робить розроблену автором теорію обгрунтованою й цілісною.

Слід відзначити, що запропонована Р. Козловим концепція хронотопіки лише частково виходить із поглядів М. Бахтіна і практично не враховує напрацювання Д. Лихачова, В. Проппа, Н. Рошіяну, М. Кравцова. Тут відбувається своєрідне зміщення погляду від прийнятої вже системи понять (оповідний, фабульний, сюжетний, подійний час і простір) до глибинних підстав її виникнення взагалі. І вже після з'ясування спільної природи

реального та художнього часу і простору, дослідник також приходять до безпосереднього застосування таких понять при аналізі конкретних творів. Отже, можна констатувати, що рецензована праця поглиблює проблему хронотопу перш за все з філософських позицій.

У такому ж ключі написаний і другий розділ книжки, присвячений постановці та вирішенню проблем хронотопу в наукових працях І. Франка. Скрупульозно, крок за кроком, автор опрацьовував його теоретичні, історичні, критичні студії, листування та врешті зміг відтворити шукану систему поглядів письменника на художній час і простір. Звісно, це не система визначень і обґрунтувань у звичному для науки вигляді, тож тим більше вдало реалізований Р. Козловим задум заслуговує на схвалення. Певні зауваження можуть стосуватися лише недостатньої уваги дослідника до засад фольклористики І. Франка, до її зв'язків з провідними тенденціями тогочасної науки, що, без сумніву, розширило б горизонт уявлень про шукану систему поглядів.

Для конкретного застосування запропонованої концепції автор монографії вибрав усі п'єси І. Франка, три оповідання та кілька десятків віршів. Такий вибір обґрунтовується висловленими на початку праці поглядами автора на драму як рід літератури та з певними застереженнями може бути прийнятий. Драма, справді, уже давно перестала бути цариною театрального мистецтва й навпаки, до інсценізацій часто беруться твори дуже різних жанрів, тому теоретикам літератури слід уважніше ставитися до вибору критеріїв родового розрізнення. У запропонованому Р. Козловим виборі творів І. Франка, на жаль, не знайшлося місця жанру прозової казки, про що він зазначає на початку розділу «Простори драматичної прози І. Франка». Названі ним твори («Старе добро забувається», «Лисичка і Журавель», «Вовк вийтом», «Байка про байку») виразно позначені драматизмом і могли бути включені до цього дослідження. Або ж авторові слід було детальніше пояснити свою відмову від них, бо, наприклад, віршована казка «Лисиця-сповідниця» увійшла до поля його зору.

Та попри вказані нюанси рецензована монографія містить значну кількість нових цікавих спостережень за часопросторовими особливостями проаналізованих творів. Запропонована Р. Козловим теорія хронотопіки й оригінальна методика вивчення її в драматичному творі дають потужні наукові результати. Помітно, що автор бере до уваги напрацювання

попередників – М. Возняка, З. Мороза, І. Айзенштока, О. Білоштана, М. Пархоменка, Р. Кирчіва, М. Нечиталюка, сучасних дослідників – В. Працьовитого, М. Ткачука, С. Хороба, М. Легкого та інших, і разом з тим намагається інтерпретувати кожен твір під власним кутом зору. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям до глибокого осмислення творчості І. Франка, і можна лише вітати прагнення Р. Козлова зробити це від базових світоглядних засад. Доводиться лише пошкодувати, що в бібліографічному реєстрі не значаться праці одного з кращих українських дослідників часово-просторової організації художнього тексту Нонни Копистянської, яка з 1997 року є керівником Міжнародного науково-методологічного семінару «Проблеми художнього часу, простору, ритму».

Автор монографії цілком правий, що хронотопний аналіз має межу застосування й наслідки його застосування обов'язково слід перевіряти та поглиблювати іншими методиками. У такому самосвідомому обмеженні, схоже, і полягає найвиразніший здобуток і Романа Козлова, і його книги. Тож видається, що це впевнений крок на шляху осмислення драматичного доробку І. Франка, на шляху, що таки приведе нас до Істини.

Д.філол.н., проф. Сабат Г.П.

Сучасне слово про конфлікт у драматургії: рецензія на монографію

**Вірченко Т. І. Художній конфлікт в українській драматургії
1990–2010-х років: дискурс, еволюція, типологія [Кривий Ріг:
Видавничий дім 2012. – 336 с.]**

Вивчення сучасної української драматургії, як і вивчення сучасного літературного процесу загалом, – процес складний і парадоксальний. З одного боку, науковець має проявити об'єктивність і взяти до уваги та дослідити кожен літературний факт. З іншого боку, до сфери аналізу відразу потрапляють твори малохудожні, позбавлені дидактичної, естетичної, гедоністичної цінності. У зв'язку з цим виникає дилема: чи брати такі твори до уваги, залишаючись літературознавцем і визначаючи домінуючий тип художнього конфлікту, чи виступити літературним критиком і дати належну оцінку кожній п'єсі. Авторка монографії про